

100 AASTANE
KADRINA APTEEK

Ado Lillimägi maja enne 1930. aastat. Foto paremas servas on näha nn vana seltsimaja nurk ja Kruusimäe kõrtsi sambad. Need hooned lammutati pärast uue seltsimaja valmimist 1930. a sügisel.

Kaaneftol on apteeker Vodja Kadrina apteegis
4. oktoobril 1935.

*Neeruti Seltsi toimetised A-521 2006
Koostanud ja toimetanud Tiiu Uusküla
Fotod erakogudest
Suur tänu kaasabi eest
Eduard Leppikule, Aleksander Plinknerile,
Elma Ainolale ja Malle Kongile*

MTÜ Neeruti Selts
Viru tn 14 Kadrina 45201
e-post neerutiselts@hotmail.ee
kodulehekülj www.neerutiselts.ee
telefon 55525314

Ostes käesoleva trükise, toetate Neeruti ja selle lähikonna loodushoidu, kultuuriloo jäädvustamist ja Neeruti Seltsi, mis selle nimel ellu on kutsutud.

Kuidas apteek maakohas majanduslikult toime tuleb?

Asume kahe linna vahel, nende ligidus mõjutab. Viimastel aastatel on see ka majanduslikult tunda andnud. Linna sõit ei ole ületamatult kallis, paljud käivad linnas tööl ja muude sisseostude kõrval ostetakse ravimidki linnaapteegist. Eks ole see meilt mõnevõrra kliente ära tõmmanud. Nagu mainis Kiiri Vasar, ei taha inimesed kusagil oodata ning kärsitumad ei malda järjekorda ära seista ja lähevad mujale. Samas, nagu ma eelnevalt ütlesin, on inimesi, kes on harjunud siin käima, ja nad ei muuda oma eelistusi. Aga teisest küljest – Rakveres on siiski 7 apteeki. Mõnda aega püüdsime apteeki ka laupäeviti lahti hoida, kuid see ei õigustanud end. Maal on raske hoida laoseisu. Kui 2 või 3 patsienti on vajanud sama ravimit, oleme püüdnud saada kokkuleppele, et keegi neist tuleb sellele järele teisel päeval. Maainimesed on üldjuhul leplikud ja probleeme ei ole tekkinud. Kadrinas on 3 peearsti, kellega meil on väga hea koostöö. Apteek õigustab end ainult koos arstiga. Ilma arstita paigas on apteegil keeruline eksisteerida. Meie koostöö arstidega on tihe – saame vastastikku konsulteerida, suunata, et patsiendile koos parim ravi leida. Kadrina apteegis on 4 töötajat. (Praegu 3 töötajat. – Toim) Kui hinnata oma töökoormust, siis arvan, et maaapteegi juhataja töö on mahukam ja hõlmab rohkem tegevusi kui linnas. Praegune Kadrina apteek on ümber ehitatud kolmetoalisest korterist. Uute nõuete tõttu oleme pidanud väga palju ümberkorraldusi tegema. Kõike tueb teha ettenägelikult, ei saa olla ühepäevaliblikas. See põhimõte peaks laienema ka otsustele ja muudatustele ravimipoliitikas.

Apteegi traditsioonid ning arengusuunad

Mida arvate seisukohast, et apteegivõrk on korraldamata?

Linna ja maapiirkonna vahel on väga suured erinevused. Linnas võib tõesti olla probleem, et apteek on liiga tihedalt. Samas võib maal olla probleem hoopis katvusega. Ravimite kättesaadavuski on suhteline mõiste. Inimene peaks ravimid kätte saama kodu lähedalt. Mure on põhiliselt ikka vanemate inimestega. Ravimeid saab müüa ikka ainult apteegis ning vastava eriala omandanud inimene. Idee *ravimid bensiinijaamadesse* ei ole mingi lahendus, sest ravimite müük on spetsiifiline ja bensiinijaamas ei ole kellelgi sel-lealaseid teadmisi. Kummalisel kombel on levinud arvamus nõ apteegiäri kasumlikkusest, mis ongi niisuguste ideede taimelava. Kuigi olen töötanud terve elu apteekrina, ei ole siiani saamatu inimene. Apteegi alal edukalt töötamine ei taga veel rikkust. Olulisim on aidata inimesi, müüa ravimeid personaalselt, lähtudes patsientide vajadustest ja võimalustest (ka rahalis-test). Et enamik inimesi on vaesed, suudavad nad osta ainult hädavajalikke ravimeid. Palju on räägitud juurdehindlusprotsendist, kuid sellegi määravad esmajoones patsiendi võimalused. Hinnatundlikud on aga patsiendid enamasti igal pool.

VANEMAST AJALOOST

Kadrinasse ehitati praeguse Pargi tänava algusesse vennastekoguduse palvemaja 1851-1853. (Arnold Kastemäe andmeil algas ehitustöö 1852) Kadri-na pastor Johannes Heinrich Luther (teenis Kadri-na kogudust 1886-1913) kutsus 1896. a (A. Kastemäe andmeil juba 1895) Tallinnast Diakonisside haiglast Kadrinasse palvelasse tööle meditsiiniõe Pauline Johanna Heinrichsoni (rahva seas tuntud kui õde Paula), kes majutati palvelasse. Kogudus maksis temale 1889. a asutatud vaestekassa (=hoolekandekassa) summadest palka. Õde Paula asutas palvelas väikese mitteametliku apteegi, nelja-kohalise hospidali ja pühapäevakooli. Viimases õppis esimesel õppeaastal poolsada last. Aasta hiljem asutas õde Paula ka raamatukogu. Ta haigestus ja lahkus Kadrinast 1913. a. (vt *Kultuurilooline Kadri-na*, E. Leppik, lk 31).

Proviisor A. Jacoby taotles kubermanguvalitsusest 1902. a sügisel Kadrinasse ametliku apteegi asutamise luba, kuid talle öeldi ära. 1904. a sügisel taotles apteegi avamise luba Käina apteegi omanik proviisor W. Scheffel, sai aga samuti äraütleva vastuse. 1905. a palus luba Tapa apteeker Franz Eglon, vastus oli ikka eitav. Järjekordse eitava vastuse sai Karl Roosmann (Raasikul ja Audrus proviisorina töötanud Mälk Roosmanni 19/31.03.1863-20.03.1933 isa), kes oli esitanud taotluse juba 1905. a aprillis. Sama aasta septembris esines palvega Palamuse apteegi juhataja abi Aleksander Roose (Rose), kellel oli edu: ta sai kubernerilt loa 1905. a detsembris aptee-gi asutamiseks Kadrinasse. 1906. a aprillis vaadati üle ruumid Trahteri kõrtsihoones. Luba allkirjastati 11.04.1906 (ukj 24.04.1906).

A. Roose töötas apteegis üksinda. 1914. a ta haigestus, mistõttu oli sunnitud apteegi edasi müüma. Uueks omanikuks sai 10.07.1914 (ukj) proviisor Rudolf Vallner, kes müüs omakorda apteegi 02.07.1917 edasi proviisor Franz Eglonile.

Algselt asus Kadri-na apteek hoones, mida tunti Trahteri kõrtsina. Jaapani sõja ajal olevat seal olnud laatsaret, kuhu toodud ravile palju sõdu-reid (*Kadri-na kihelkond läbi aegade*, R. Tammik, lk 616).

Kadrinas leidub kaasajalgi mõni vanem elanik, kes mäletab Lilli-mägi peret. Ado Lillimägi, kes tuli Eestisse tagasi Venemaalt 1920ndail aastail, ostis apteegi Franz Eglonilt, kui apteek asus veel Trahteri kõrtsis. Ta ehitas oma pere ja ka apteegi tarvis ilusa ruumika mansardkorrusega ma-ja Viru tänava ja Tapa tee nurgale krundile, praegu Viru tn 11. Apeek koliti uude majja 1931. a. Kahjuks oli peremees Ado Lillimägi 1928. a surnud, kuid perekond lõpetas majaehituse ja pidas apteeki temata edasi. Lesk Hilda Lillimägi andis apteegi rendile. Ka tütar Hilda (Hilja) õppis farmatseudiks.

Maja põhjapoolses tiivas oli apteegi tarvis müügiruum, millesse siseneti kahe poolega klaasuksest majanurgal Viru tänava poolt. (Uks asen-dati aknaga alles 2005) Ruumi seinu ääristasid soliidsed, tänapäeva mõistes küll vanaaegsed, tumedad puitriulid ja -kapid. Viimaste ustel, mis nende salapärast sisu varjasid, seisid suured tähed A ja B. Tumeda puittahveldu-sega müügileti kõrgem osa varjas „ladina kööki” – kohta, kus proviisor ravimid kokku segas. Üle barjääriserva võis näha statiivi küljes kõlkuvat kahe tillukese kausikesega grammikaalu. 20. saj I poolel oli valmisravimite osakaal väga väike.

Maja lõunatiivas avas Lillimägide vanem poeg (s1916) 1937 nn ro-hupoe, kus müüdi keemiakaupu (nt värvid), kalastamistarbeid, fotograafia-kaupu, raadiovastuvõtjaid, jalg- ning mootorrattaid ja isegi jahipüsse. Uus võim 1941. a muidugi sellise poe sulges. Lillimägide pojad ennetasid 1943. a sundmobiliseerimist saksa sõjaväkke ja suundusid läände. Pärast abielu Ülo Kriguliga pidas Hilda (Hilja) apteeki edasi, kuni see seoses nõukogude võimu tulekuga natsionaliseeriti. 1949. a siirdus perekond Krigul Amblasse.

Pärast Ado Lillimägi surma 1928, keskel mustas Hilda Lillimägi, tema kõrval tema ema, pojad ning tütar Hilda (Hilja). Valges kitlis apteegi töötaja.

Apteegijuhataja Aleksander Männik (tuli 1951) sai ametis olla vaid aasta, kui arreteeriti. (*Kadrina kihelkond läbi aastate*, R. Tammik, lk 616).

Elma Ainola töötas Kadrina apteegis 01.09.1948 kuni pensionile siirdumiseni 01.03.1992. Ta tuli Kadrinasse 1948. a, olles lõpetanud Tartu Meditsiinikeskkooli proviisori assistendi kutsega. Tema 42 aastat apteegitööd olid vägagi eriilmelised. Nende aastate jooksul muutus ühiskonnas palju, muutus ka meditsiinis ja ravimite tootmises. 1950ndaist aastaist meenuvad valmisrohtudena, ikka vene päritolu, näiteks peavalutabletid nagu aspiriin, kurgurohuna tripasool. Põletikuraviks kasutati streptotsiidi pulbreid – punast ja valget. Esimene neist oli lausa penitsilliini toimega. Oli ka salve: väävlisalv, ihtioolsalv jt.

Ravimitööstus oli algeline. Enamus ravimeid tuli apteekril segada arstide poolt väljakirjutatud retseptide järgi. Esmalt tuli proviisoril aru saada arsti käekirjast, teiseks tuli välja arvutada saadud segu(de) hind, sest erinev hind oli ju igal komponendil. Niisiis võeti aluseks 1 g hind, seejärel aine kulu, lõpuks korrutati pulbrite koguarvuga. Ülemustelt sai apteek, mille sisuks oli seal töötavate inimeste korralik töö, ikka kiita.

1952-1974 oli Kadrina apteegi juhataks Elsa Kadak, Tartu Riikliku Ülikooli lõpetanud proviisor. Nii perekond Ainola kui ka Kadak elasid apteegiga samas majas, Ainola mansardkorrusel, Kadak I korrusel apteegi kõrval. 1960ndatel aastatel toimunud põhjaliku remondi käigus liideti perekond Kadaka korterist 1 tuba apteegiga. Müügiruum sai uue heleda mööbli näol kaasaegse sisustuse.

Maja lõunatiivas, seal kus algselt tegutses pood, leidsid aastate jooksul aset mitmesugused asutused/asukad. Et majatiival oli omaette sissepääs Viru tänava poolt, oli võimalik tiiva iseseisev kasutamine.

1950ndail aastail kasutati ruume korterina. Ka laialdaselt tuntuks saanud kunagine Kadrina MTJ/RTJ direktor Harald Männik elas perekonnaga seal, kuni valmisid uued elamud Tehnika tänaval, kus temale sai elupaigaks majas nr 1 korter 1 – ruumid, kus praegu asub apteek.

1960ndate algul oli kõnealustes ruumides Kadrina Keskkooli käsitööklass tütarlastele (õmblusklass). Päris hulk aastaid töötas ruumides hambaravikabinet. Pikemat aega asus seal Hoiupanga kontor – rahva suus hoiukassa. Mitmeid kordi ehitati ruumile vahesein või lõhuti jälle ära, kuidas sisse koliv asutus parasjagu vajab. Hea asukoha tõttu sobis ruum alati kasutada, kui mõni üldkasutatav instants peavarju vajab.

1950ndatel aastatel liikus võimukoridorides idee viia apteek Undla mõisa, kus asusid haigla ja ambulatoorium. Juhataja Elsa Kadak vastas parteibossile, et pöördugu Apteekide Peavalitsusse, kus on otsustajad. Sinapaika see algatus ka õnneks jäi.

Vasakult: Meeta Vulla (sanitar), Elsa Kadak (proviisor, juhataja), Elma Ainola (assistent) apteegis 1950ndail aastail.

Vasakult: Elma Ainola (assistent), Salme Döring (sanitar), Lydia Ringjärv (raamatupidaja), Elsa Kadak (proviisor, juhataja) 1970ndate algul.

TÄNAPÄEVAST

Malle Kongi (kuni 1979. a-ni Mõttus) suunati Kadrina apteeki tööle 01.03.1975. Siia määrati ta pärast Tartu Riikliku Ülikooli arstiteaduskonna farmaatsiaosakonna lõpetamist. Noor proviisor sai kohe apteegi juhatajaks. Töö sisuks oli nii ravimite valmistamine kui ka müümine leti taga. Viimane tegevus oli Mallel vägagi selge tänu sellele, et oli sageli abistanud oma müüjannast ema koolivaheaegade ajal.

1970-80ndail aastail ei olnud valmisravimite osakaal kaugelki veel nii suur kui praegusajal. Valmistati salve (keediseid), pulbreid ja mikstuure. Kadrina apteegis on tänapäevani alles ja ka kasutusel „rohuköögi” algusaegade töövahendeid nagu pillilaud, pulbrite doseerimise lusikad, uhmrid, uhmrinuiad ning infudiir – aparaat, millega tehti apteegikeediseid. Kuna neil aastail olid paljud ravimid valmisravimitena vähesaadavad, tuli hulgaliselt valmistada näiteks *digoksiini* pulbreid. 1980ndail aastail sai apteek uue assisteerimissüsteemi. Üldise kaubadefitsiidi ajastul langes apteegile osaks suur õnn saada valget vatti terve raudteevaguni täis, see oli üle 100 viiekümnekilogrammise palli. Sellest jätkus peaaegu defitsiidiajastu lõpuni.

Kuna apteek asus ahiküttega majas, ei olnud haruldane juhtum, et külma talve korral esmaspäevahommikuti, mil ahjud kaks päeva kütmata olid olnud, sai nõudesse jäänud vesi jääkooriku peale.

Peale jaemüügi varustas apteek ravimitega ka Undla mõisas asuvat Kadrina haiglat. Kõik asutused ja ettevõtted, sh kolhoosid-sovhoosid, ostsid oma esmaabikappide/kottide varustuse apteegist. Käive oli päris suur.

Et paljud arstid ei osanud tol ajal eesti keelt, tuli ette kurioosseid juhtumeid. Näiteks murdis apteeker kaua pead, kui retseptile oli kirjutatud *gradusnik* – ladina tähtedega venekeelne sõna.

Augustis 1983 asus assistendina tööle Helju Pällo (Lust). Ta tuli pärast Tallinna Meditsiinikooli lõpetamist, töötas siin kuni 01.04.2005.

Eesti Vabariigi taasiseseisvumine tõi kaasa privatiseerimise. Algselt Ado Lillimägi kuulunud maja tagastati Hilda (Hilja) Kriguli tütrepojale.

01.12.1992 moodustati apteegist Kadrina valla munitsipaaltegevõte. 03.01.1995 kolis Kadrina apteek Tehnika tänavasse, kuhu Kadrina vald oli eraldanud ruumid majas nr 1. Apteegi oma vahenditega ehitati ümber korter nr 1. Keskküttega majas langesid ära külma ilma ja kütmise probleemid, oli võimalik apteek sisse seada kõigile kaasaja nõuetele vastavalt.

01.08.1997 asutasid M. Kongi ja H. Lust osahingu Kadrina Apteek K&L. Ruumid osteti valla käest ära. Pärast H. Lusti lahkumist kuulub OÜ juhatusse Malle Kongi proviisoriks tudeerinud poeg Kristjan Kongi. Apteegis on 3 töötajat. Ravimite hind on endiselt aktuaalne teema. Juurdehindlus on määratud riiklikult, piirhinnad kehtestab aga haigekassa.

Proviisor Malle Kongi 1997. a.

Vasakult: Malle Kongi, Helju Lust 1997. a.

Malle Kongi tutvustab sünnipäeva tähistavat Kadrina apteeki

ajakirjast *APTEEKER*, märts 2004 (siin lühendatult)

Maal on tööpuudus see läte, millest saavad toitu põhimured ja lahendamata näivad küsimused.

Kolmkümmend tööaastat apteekrina

Kuidas sattusite Kadrinasse?

1975. a astusin Tartu Ülikooli õppima farmaatsiat. Oli ka teine soov – saada juristik. Tuttavad veel küsisid, ega ma taha ometi külanõukogu sekretäriks saada. Valisin lõpuks siiski farmaatsia. Mul on kaksikvend, kes astus samal ajal ülikooli. Temast sai arst, nii et oleme kolleegid. Kui lõpetasin, suunati mind Kadrinasse. Nüüd olen siin olnud 30 aastat. Ma ei ole kordagi kahetsenud, et minust sai proviisor, kuigi aegu on olnud igasuguseid.

Kuivõrd on muutunud teie vaatepunkt oma erialale, võrreldes aastaga 1975?

Mida on teile õpetanud pikaajaline töö ja kogemus apteekrina?

Kui tulin Kadrinasse, sain kohe apteegi juhatajaks. Olin alles noor ja pabistasin hirmsasti, kui külainimesed tulid apteeki vaatama, milline see uus juhataja on. Kindlasti on paljude erialadega nii, et üks asi on teoreetiline eriala omandamine ja teine praktiline töö apteegis. Palju tuli ja on jätkuvalt tulnud juurde õppida. Praegu on ülikooliõppes palju õppeaineid, mida varem ei olnud (biofarmaatsia, geenitehnoloogia jms). Apteeker peab olema kursis nii eriala arenguga kui ka sellega, mis toimub üldse tervishoiu valdkonnas. Väga hea, et Apteekrite Liit on võtnud täienduskoolituse enda kanda. On palju teemasid, millega apteekrid peaksid paremini kursis olema – näiteks komplitseeritud haigusjuhtude puhul näeme, et teame siiski liiga vähe haiguste kohta. Suuremad haiguste rühmad tuleks läbi vaadata. Apteekri vastutus on ju väga suur, samas ei ole me isegi tervishoiutöötajad. Mida see tähendab? Et meie tööd ei hinnata. On sotsiaalseid probleeme, mis võimenduvad apteegis. Näiteks ravimite hind. Sageli arvavad inimesed, et ravimid muutuvad kalliks apteegis, et apteeker paneb neile suure juurdehindlusprotsendi. Asi ei ole selles, et rohi on kallis, vaid selles, et inimene saab vähe palka. Hea asi ei saagi olla odav. Samas on põhiline osa minu tööst, s o soov inimesi aidata, jäänud muutumatuks. Selle pärast arvatavasti apteekri eriala valisingi ja olen töötanud tänaseni. Seadustes on ju väga palju muudatusi, mida abivajajale peab vahendama sageli just apteeker.

Tihti peale on terve perekond apteekrid. Miks kandub sama elukutse põlvest põlve? Millised on teie arvates inimesed, kes valivad apteekri elukutse?

Soov inimesi aidata on kindlasti määrav. Apteekrid paistavad minu arvates silma ka suurema kohusetundlikkuse ja korralikkuse poolest. Need on omadused, ilma milleta ei saa inimene olla hea apteeker.

Arstidel on Hippokratese vanne. Milline peaks olema apteekrite vanne?

Inimene, kes apteeki tulles abi vajab, peaks sealt kindlasti lahkuma tundeaga, et tema probleemi lahendamisele on kaasa aidatud.

Tervishoiukorraldus ning apteegi roll maakohas

Kuidas hindate oma piirkonna tervishoiusüsteemi, mille üks osa on apteek?

Hindan rahuldavaks. Seadustes on palju muudatusi, mis veel ei toimi ja millest arusaamine võtab inimestel aega. See on kaasa toonud palju muresid. Inimesed on maal ju teistsugused kui linnas. Arvan, et meil on inimeste tervisemuredest põhjalikum ülevaade kui linnaapteekritel, sest inimestel on siin rohkem aega ning nad tahavad vestelda ja selgitusi saada. Maapiirkonnas on palju inimesi, kes on väga vaesed, ning see mõjutab ka nende ravi. Seda on kurb vaadata. Vahel tuleb inimene arsti juurest retseptiga apteeki, küsib ravimi hinda ning jätab siis selle välja ostmata. See on masendav, kui inimene ei saa tasuda ravimite eest, kuna tema sissetulekud seda lihtsalt ei võimalda. Nii jäävad ka rasked haigused ravimata või jääb ravi poolikuks. Meie siin ju näeme ja teame oma inimeste tervisehädasid. Loomulikult aitab neid ka vald, kuid arvan, et seaduseandjad ei tunnetata siiski reaalsel olukorda. Kui inimesel on näiteks diagnoositud mitu rasket haigust, võiks tema puhul kehtida erakorraline lisasoodustus. Üldteada on ju pensionäride õhuke rahakott ning nendegi puhul oleks mõnikord tarvis arvestada probleemi eripära ja toetada nende ravi. Teine riskirühm on noored perekonnad. Maal on väga palju lapsi, kes jäävad ravita. Need olukorrad, mida olen viimastel aastatel siin apteegis näinud, teevad väga kurvaks. Et midagi muuta, peaksid seaduseandjad nägema neid probleeme niisama teravalt kui meie oma igapäevatoos. Olen püüdnud ka ise eri aegadel tervishoiupoliitika korralduses kaasa lüüa, kuid olen loobunud, sest minu arvates pole see end õigustanud. Muutused on väga visad tulema. Suhtumine on seesama, mida näeme sageli noorte suhtumises vanadesse. Ükski noor ei teadvusta, et ühel hetkel on ka tema vana, sõltub teistest ega tule enam päris ükski endaga toime. Vaja on rohkem mõistmist, küllap siis leitakse ka lahendused. Maal oleneb palju kohalikest inimestest ja valla valikutest, st mida vald esmalt tähtsaks peab. Maal puudutavad ju otsused rohkem nõ oma inimesi, kellesse suhtumine peaks olema isiklikum ja soojem.

Milline on apteekri roll maakohas?

Apteek ei ole üksnes ravimi müügi koht. See on ka suhtlemise koht. Kadrina apteegil on välja kujunenud oma kliendid. Et oleme siin apteeki pidanud 30 aastat, siis tunneme paljusid perekonniti ja teame nende tervisemuresid. Anname nõu, kuidas oleks ravi efektiivsem ja mida saab inimene selleks ise ära teha.